

Attila hun király és a koponyatorzítás

A Magyar Nemzeti Múzeum 2026-os kiállítása Attiláról

Írta: Friedrich Klára

A Magyar Nemzeti Múzeumban idén (2026-ban) január 23-tól július 12-ig látogatható az Attila hun királyunkat és korát 13 ország 64 múzeumának segítségével bemutató kiállítás. Eddig kétszer néztem meg.

Jó, hogy okostelefonnal lehet fényképezni, a 70 éven felüliek pedig ingyen látogathatják. A kiállításról készült egy ismertető könyv, jó minőségű képekkel, elfogadható áron.

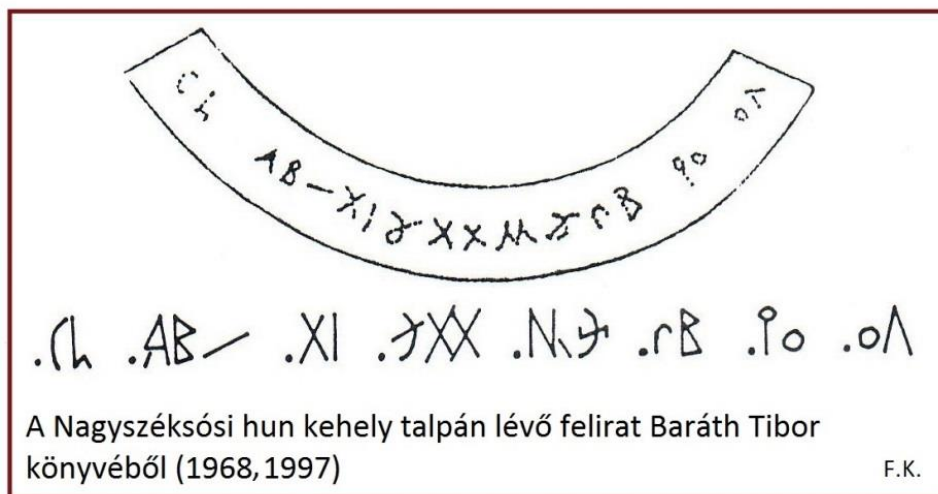
Az is jó, hogy *Szent Orsolya és a 11 ezer szűz* állítólagos hunok általi legyilkolása részénél a kiállítás rendezői megmagyarázzák, miért nem igaz ez a történet, amelyet sajnos néhány krónikásunk is átvett. Még jobb lenne azonban, ha a magyarázat a kölni Szent Orsolya templomban is (ahol a hölgyek ereklyéit őrzik), megjelenhetne több világnyelven, a Magyar Tudományos Akadémia pedig kérhetné a helyesbítés közzétételét. (A magyarázat már 1988-ban megjelent Diós István: *Szentelek élete* c. könyvében a Szent István Társulatnál, de nem kapott nagy nyilvánosságot).

Az is jó, hogy eredetiben láthatunk több szép hun diadémot, de mivel ezek női fejdíszek, az csak tévedés lehet, hogy az egyiket egy férfi, méghozzá Attila király fejére festve mutatják a kiállítók.

Zavaró volt, hogy néha hallani lehetett a mongol torok „énekeseket”. Ezt a durva hörgést nem lehet éneknek nevezni, a külföldi látogatókban csak a hunokról terjesztett rémtörténeteket erősíti. Zenekutatóink semmi ilyesmit nem jegyeztek fel.

A Nagyszéksósi kehely talpán lévő feliratról jó lett volna egy kinagyított fénykép a tárlóban, mivel néhány jele a magyar rovásírással alakilag egyezik. A kiállítást bemutató könyvben görög betűs feliratnak határozzák meg, talán mert a rovásírás a könyv szerzői szerint csak a Kr.u. 7-8. században került a Kárpát-

medencébe (166, 168. oldal). Az viszont jó, hogy közlik Dr. Baráth Tibor történész, a Kolozsvári Egyetem tanára megfejtését is, aki szerint ez a hun szöveg magyarul olvasható.

Sajnálatos és hitelrontó, hogy a kiállítás legjobban hangsúlyozott, nyomatékositott része az, hogy a hunok, különösen vezető rétegük torzított koponyájú volt és ők is terjesztették el a koponyatorzítás szokását. A kiállítás tulajdonképpen a koponyatorzítással kezdődik és azzal is végződik. Már a YouTube-on futó rövid beharangozóban elhangzott, *hogy „a hun előkelők fejüket mesterségesen torzították... így megismerhetjük, hogy hogyan nézhettek ki valójában a hunok”*.

A kiállítás látogatói maguk is torzíthatnak „online és interaktívan” koponyát. A gyerekek nagyon élvezték, jókat nevettek, sajnos ezzel az rögződik bennük, hogy a hunok torz fejűek voltak és a hun anyukák így kínozták a gyerekeiket.

A hunok koponyatorzításának téveszméje a Kr. utáni 4. században élt hun gyűlölő görög-római Ammianus Marcellinus és az 5. századi római Sidonius Apollinaris írásain alapul. Előbbiről csak annyit, hogy őt Szentkatolnai Bálint Gábor nagy tudósunk Hári Jánoshoz hasonlította. Utóbbinak pedig jól fizető foglalkozása az volt, hogy az éppen uralkodó római császárokhoz írt dicsőítő verseket, sőt egyiküknek még a lányát is elvette feleségül. Az akadémiai történetírás előszeretettel hivatkozik rájuk hun témában, főként a tankönyvekben.

Idézet Ammianus Marcellinustól: „Csecsemő gyermekeik arcát mélyen behasogatták, aránytalanul nagy fej, szörnyeteg tekintet, két lábon járó vadállatok...baromi állapotban élnek...” (Idézi: A. Thierry, 1865, 2001).

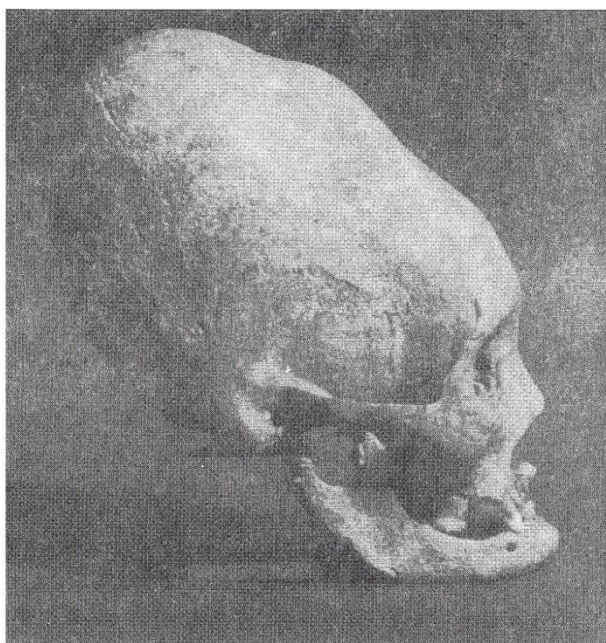
Sidonius Apollinaris: „E nemzetnél még a gyermekek ábrázatjára is, mely rendesen oly szelíd, a borzalom bélyege van nyomva. Csúcsban végződő kerek tömeg, a homlok alatt két mély üreg, melyekben az ember a szemet alig találja, s aztán a pofacsontok közt egy idomtalan lapos dudorodás, im ez a hunok feje... az orrczimpák laposságát pólyák eszközlik, melyekkel az újszülöttek ábrázatját leszorítják, hogy a sisak, az orrban akadályra nem találva jobban oda álljon az archoz. Az anyai szeretet így torzítja el így képezi a háborúba a gyermeket*...a hunok újon szülött gyermekeik fejein a torzítás két különböző nemét gyakorolták. Az első az ábrázatot illetve. Erősen megszorított vászonszalagokkal lapították le az orrt és düllesztették ki a pofacsontokat. A második a koponyán ment végbe, melyet bizonyos kézfogással czukor süveg módjára elnyújtottak...” (Idézi: A. Thierry)

*Gúnyolódó vélemény a hun anyákról, feltételezve hogy a sisak miatt kínozták koponyatorzítással csecsemőiket.

Ammianus Marcellinus és Sidonius Apollinaris leírása azonban nem igaz! Velük ellentétben két másik történetíró, akik követségben jártak a hunoknál, Thébai Olympiodorosz történetíró és Priszkosz rétor, semmit nem ír a koponyatorzításról. Olympiodorosz 412-ben járt Karatonnál, az akkori hun királynál (Attila nagyapjának testvérénél), Priszkosz pedig 449-ben Attilánál. Áthaladtak a hun területeken, hosszabb időt töltöttek náluk, mégsem írtak a koponyatorzításról.

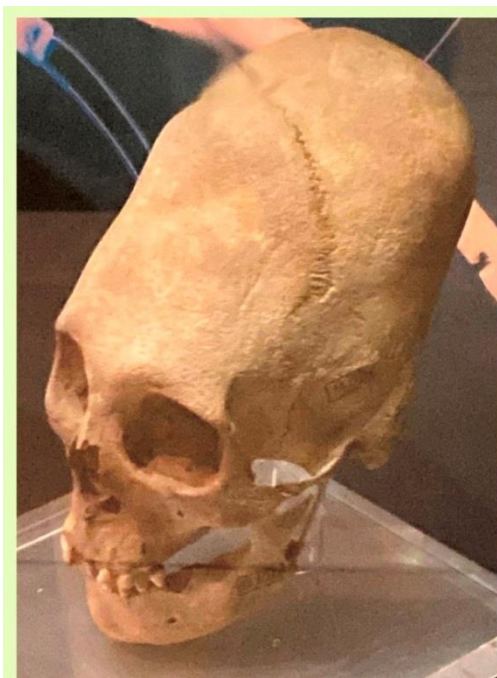
A 2009-ben megjelent **Roga hun király** c. könyvemben „Hun szokás volt-e a koponyatorzítás” címmel külön fejezetet szenteltem ennek a témának. Leírtam, hogy olyan földrészekben is előfordult, ahol a hunok soha nem jártak, többek között a Csendes-óceáni szigeteken, Közép Afrikában...és jóval a hunok előtti időben! Ugyanebben a 2009-es könyvemben írtam le azt is, hogy a múzeumokban és a könyvekben látott torzított koponyák alapján arra a feltételezésre jutottam, hogy ezekben az esetekben az újszülöttkori agyvérzésnek vagy a csecsemőkori járványos agyvelőgyulladásnak, agyhártyagyulladásnak olyan eseteiről van szó, amikor az agyat körülvevő,

védő folyadék a gyulladás miatt nem tud elfolyni, felszaporodik, feszíti a koponyát, amely növekedni kezd, legalábbis, amíg a koponyavarratok nem csontosodnak össze (kb. 10-11 éves kor). Feltételezésem szerint ezt a növekedést próbálták a régiek erős vászoncsíkokkal, falapokkal szorosan körbetekerve, körbevéve megakadályozni. Ezt máshol nem olvastam, gyógypedagógiai tanulmányaim alapján feltételezem. (A Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola nappali tagozatán a Kórtan is tananyag volt). Tehát a kisgyermeknek szenvedést okozó koponyatorzítási eljárás csak a fenti betegségek esetében mentegethető, magyarázható. Ha megnézzük ezt a két koponyát, laikusként is biztosak lehetünk benne, hogy tulajdonosaiknak kisgyermekként rengeteg fájdalmat kellett elviselniük.

4. kép. Ladenburgban (Baden) talált nemesasszony koponyája, amelyet mesterségesen deformáltak (Kr. u. 450)
(Lobdengaumuseum, Ladenburg – fénykép: AKG London)

V. századi, női torzított koponya,
Landenburg, Németország
(Forrás: Thompson, 2003)

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Elongated_skull_Hungarian_national_Museum_3.jpg?uselang=hu

Magyar Nemzeti Múzeum, torzított koponya Mözs-ről
(Tolna Vármegye), V. század)

V. századi torzított koponya, Mözs,
(Tolna vm.) MNM. (Forrás: Ceoil)

Bartucz Lajos *antropológus* A *praehistorikus trepanáció és orvostörténeti vonatkozású sírleletek* című könyvében írja, hogy főként gepida (germán nép) sírokból kerültek elő torzított koponyák, nőké is, pl. Kis-Zomboron és Szőregen, tehát fiúknál, lányoknál egyaránt alkalmazták az eljárást (1936).

László Gyula régészprofesszor sem a hunokhoz köti a koponyatorzítás szokását, hanem a gótokhoz. Az *Emlékezzünk régiekről* című könyvében olvashatjuk: „A gótok *terjesztik el (a Dél - Oroszországból magukkal sodort alánokkal együtt) azt a szokást is, hogy a kisgyermeknek pólyákkal (s néha deszkalapokkal) elkötik a koponyáját, úgy hogy az nem tud rendes irányban fejlődni, hanem torz, megnyúlt formájú lesz*” (1979).

Peter Heather egészítette ki **Edward Thompson**: *A hunok* című könyvét 1991-ben. Az új kutatási eredményeket figyelembe véve írja, hogy a koponyatorzítás szokása Európa nyugati részén is elterjedt volt és burgund sírokban is találtak ilyen koponyákat. „*Ezért az újabb kutatás nem tesz egyértelműen egyenlőségjelet a nép és a szokás közé.*” – vagyis a hunok és a koponyatorzítás közé.

A **Régészeti nyomozások Magyarországon 2.0** c. tudományos cikkgyűjtemény a Martin Opitz Kiadónál jelent meg, 2019-ben. **Tóth Gábor** antropológus ***Ikrek a gödörben és egyéb furcsaságok*** c. írásában kitér a súlyos következményekre is: *A gyermek fejét születésétől évekig igen erős kötésekkel formálták. A nyomásfokozódás károsítja az agykamra-rendszert, agyi sorvadáshoz, vaksághoz vezethet. Franciaországban a 19. században 45 ezer esetet jegyeztek fel az orvosok a szegényebb néprétegek tagjai között, nagy hányaduknál az értelmi képesség is csökkent. Ugyanebben az időben normandiai orvosok leírták, hogy a kötések miatt kidülled a csecsemők szeme, ordítanak, a kötések alól tetvek másznak elő, a bőr elfekélyesedik... hazánkban eddig 200 (kettőszáz) körüli a torzított koponyák száma.*

Tóth Gábor egy másik művében, a Wosinsky Mór Múzeum évkönyvében írja (2011): „*Józsa László vizsgálatai szerint a torzítás szokása a honfoglaló magyarság körében nem volt szokás*”. Számomra ez is azt bizonyítja, hogy a hunoknál sem volt szokás, mert akkor öröklődött volna.

A francia és normandiai nagy esetszám feltehetőleg agyhártya vagy agyvelőgyulladás járványból adódott. A hazai, eddig 200 (kettőszáz) körüli torzított koponya jelentős része gepida temetőből került elő. Ez a szám egyáltalán nem indokolja a néhány éve kezdődött nagy felhajtást a hunok „koponyatorzító” tevékenysége körül.

Mivel írásaimat nem a világhálóról szedem le, kimaradtam az utóbbi évek eseményeiből a koponyatorzítással kapcsolatban. Körülnézve az „online” térben, meglepően sok cikket találtam ebben a témában régészek, antropológusok, tehát szakemberek tollából. Az írások két csoportra oszthatók, bár átfedések vannak közöttük.

Az első csoport képviselői nem hallgatják el a koponyatorzítás súlyos egészségkárosító következményeit, tárgyilagosak, és a mindezt elszenvedő kisgyermek iránt is részvéttel vannak. Egyik szakember le is írta: *„Mai szemmel nézve kegyetlen eljárásnak érezhetjük a koponyatorzítást, hiszen csak és kizárólag csecsemőkorban végezhető el...”*

Következmények, mellékhatások: A koponyatető csontjain a szorítókötésnek megfelelően a csont elvékonyodik, törékennyé válik. A varratok helye megváltozhat, a homlokcsonti varrat nyitva maradhat az egész élet folyamán. Homlok, halántéklebeny sorvadás. Kínzó fejfájás, hányás, kancsalság, látászavar, fogazat rendellenessége, halláscsökkenés, tudatzavar, görcsök, bevérzések, agysérülések, egész életre kiható egészségügyi problémák, személyiségzavarok, csecsemőkori halálozás növekedése...

A második csoport képviselői ezeket a súlyos következményeket nem említik. Ezekben a régészeti, történészi értekezésekben nincs részvét a torzítást elszenvedő kisgyermek iránt.

Ennek a csoportnak véleménye tömörítve:

1. Nem is kéne ezt torzításnak nevezni, hiszen csak széppé akarták tenni a fejformát. Közös identitástudatot biztosított a különböző népcsoportoknak. Esztétikai és rituális okokból végezték.
2. Divat, amelyet a hunok hoztak Közép-Ázsiából. A koponyatorzítás hatására az arckoponya laposodik és mongoloid jellegű lesz. A mongoloid hunok fennhatósága alatt élőknek ez előnnyel járhatott. Leírják, felsorolják, hogy az őskortól kezdve a 19. századig a világon mindenütt volt koponyatorzítás, de szerintük mégis a hunok terjesztették el.

3. Szerintük a koponyatorzítás nem járt agykárosodással, egészségre káros következményekkel. Ebben a csoportban előfordul korábbi mértékadó szakemberek, Bartucz Lajos antropológus, Csallány Dezső régész véleményének megkérdőjelezése, pl. az általuk gepidának meghatározott torzított koponya átminősítése napjainkban hun koponyává.

4. Hivatalos vélemény az Eötvös Loránd Tudományegyetem Régészettudományi Intézetének közlése alapján - részletek: „ *A koponyatorzítás mutatta meg az összetartozást és társadalmi státuszt a hun korban... A mesterséges koponyatorzításnak nevezett testmódosító eljárás Közép-Ázsia, illetve a Fekete-tenger menti sztyeppe régió irányából keleti népcsoportokkal érkezett a Kárpát-medencébe. De az 5. században – a hun korszakban és az azt követő évtizedekben – élte virágkorát. A régészeti leletek alapján úgy tűnik, hogy a szokást különböző származású és társadalmi státuszú egyének gyakorolták. Széles körű elterjedésében a hun kori elit játszhatott fontos szerepet. A koponyatorzítás, azaz a koponyák szándékos deformálása csecsemőkorban kezdődött, fiú- és leány gyermekeknél egyaránt. A módszer lényege, hogy egy satuszerű kötéssel alakították, változtatták meg a fej formáját. A mesterséges koponyatorzítás eszköz a társadalmi identitás létrehozására és fenntartására, valamint rang, etnikai, családi vagy más csoportidentitás kifejezésére (Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal közlése 2020).*

5. A Kiállításról kiadott Attila c. könyvből: „*A mesterséges koponyatorzítás a testmódosítás egy látványos formája...Az 5. században ugyanis a népesség mintegy 30%-nál* megfigyelhető a mesterséges koponyatorzítás...Egyfajta vizuális azonosítóként működhetett, amely kifejezte a közösséghez tartozást olyan társadalmakban, ahol a biológiai rokonság nem feltétlenül volt meghatározó... Attila halála és birodalmának széthullása után a szokás is fokozatosan eltűnt*** (Attila – Magyar Nemzeti Múzeum kiadványa, 2026/30. oldal).*

*A népesség 30%-át bőven lefedték a gótok és a gepidák. Bartucz Lajos, Csallány Dezső, László Gyula írásai alapján főként e két germán nép alkalmazta

az eljárást.

****E vélemény szerint Attila hun király személyesen is felelős a koponyatorzításért, még akkor is, ha születése előtt több évezreddel már jócskán előfordult a világ legtávolabbi vidékein.**

Összegzés:

A hunok amúgy is hosszú bűnlajstromát egy újabbal egészítette ki az ELTE Régészettudományi Intézete, eszerint a hunok torzították gyermekeik koponyáját és ők terjesztették el ezt a szokást. A kiállítás pedig ennek a nézetnek a széles körben való ismertetését szolgálja. Úgy tűnik, a hunok megítélésében hivatalos szinten semmi sem változott Ammianus Marcellinus és Sidonius Apollinaris óta, azaz kb. 1600 éve. Pedig nem a hunok feje torzított, hanem azok az ismeretek, amelyeket az akadémiai történettudomány sulykol a hunokról.

2026. 05. 29.

Akit érdekel a Nemzeti Múzeum Attila kiállításának témája, hallgassa meg Pap Gábor művészettörténész, véleményét is, amely itt érhető el:

<https://www.youtube.com/watch?v=rGy2yjOSuUg>

Annak ellenére, hogy már májusban elkészültem ezzel az írással, a honlapunkra csak augusztus végén, a kiállítás zárása után tettük fel. Bármilyen véleményem az akadémiai történettudományról, a Magyar Nemzeti Múzeum, mint intézmény és szellemi érték szent számomra.

2026. 08. 26.